

ВОДЗЫЎ АФІЦЫЙНАГА АПАНЕНТА

аб дысертацыі Буйко Цімура Сяргеевіча

“Этымалагічныя гнёзды дэндралагічнай лексікі ў беларускай і польскай мовах на агульнаславянскім фоне: параўнальна-гістарычны аспект”, прадстаўленай на атрыманне вучонай ступені кандыдата філалагічных навук па спецыяльнасцях 10.02.01 – беларуская мова, 10.02.03 – славянскія мовы

1. Адпаведнасць дысертацыі спецыяльнасці і галіне навукі, па якіх яна прадстаўлена да абароны.

Дысертацыя Буйко Цімура Сяргеевіча “Этымалагічныя гнёзды дэндралагічнай лексікі ў беларускай і польскай мовах на агульнаславянскім фоне: параўнальна-гістарычны аспект” адпавядае спецыяльнасцям 10.02.01 – беларуская мова, 10.02.03 – славянскія мовы галіны навукі – філалагічныя навукі. Гэта пацвярджаецца паслядоўным і комплексным даследаваннем фарміравання лексічных адзінак, вытворных ад назваў дрэў, у беларускай і польскай мовах на агульнаславянскім фоне ў межах этымалагічных гнёздаў, а таксама аўтарскай рэканструкцыяй этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі ў беларускай і польскай мовах.

2. Актуальнасць тэмы дысертацыі.

Актуальнасць тэмы дысертацыйнага даследавання Буйко Ц.С. абумоўлена адсутнасцю ў беларускім мовазнаўстве прац, прысвечаных дыяхранічнаму аналізу дэрывацыйнага патэнцыялу дэндронімаў у беларускай мове на фоне польскай мовы і на агульнаславянскім фоне. Дэндронімы звычайна даследуюцца найперш у этымалагічным і ў параўнальна-гістарычным аспектах у праекцыі на вырашэнне праблемы акрэслення славянскай і індаеўрапейскай прарадзімы, паколькі назвы дрэў у значнай ступені адлюстроўваюць межы моўных арэалаў продкаў славян і індаеўрапейцаў. Зварот да этымалагічных гнёздаў дазваляе ў значнай ступені ўдакладніць існуючыя ўяўленні аб фарміраванні дэндралагічнай лексікі як аднаго з найбольш старажытных пластоў ў беларускай і ў польскай мовах у праекцыі на праславянскую, балтаславянскую і праіндаеўрапейскую лексічную спадчыну.

Асаблівая актуальнасць бачыцца ў прадмеце даследавання – вызначэнні лінгвістычных і пазалінгвістычных фактараў фарміравання праславянскай часткі этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі ў беларускай і польскай мовах, паколькі гэта дазваляе больш поўна і дакладна акрэсліць месца беларускай і

польскай моў як сярод славянскіх, так і ўвогуле індаеўрапейскіх моў у плане іх гістарычнага развіцця, а таксама рэалізаваць новыя падыходы да высвятлення паходжання дэндралагічнай лексікі і прапанаваць новыя этымалагізацыі лексічных адзінак, вытворных ад назваў дрэў, у беларускай і ў польскай мовах.

Ва ўмовах шчыльнай генетычнай, гістарычнай і лінгвакультурнай сувязі беларускай і польскай моў вельмі важна не толькі аднавіць шляхі развіцця дэндралагічнай лексікі беларускай мовы, але і аб'ектыўна ацаніць патэнцыял беларускай мовы ў фарміраванні спрадвечных пластоў яе лексічнай падсістэмы як на фоне роднасных і арэальна блізкіх моў (перш за ўсё польскай мовы), так і ў агульнаславянскай гістарычнай перспектыве.

Адзначанае сведчыць пра важнасць і актуальнасць праведзенага Буйко Ц.С. дысертацыйнага даследавання для беларускага і славянскага мовазнаўства, а таксама для ўсведамлення магчымасцей беларускай мовы ў сферы гістарычнага развіцця яе лексічнага складу, для ўспрыняцця беларускай мовы як цалкам самадастатковай моўнай сістэмы, прызначанай для забеспячэння маўленчых патрэб беларускага народа ва ўсёй іх разнастайнасці і складанасці ад старадаўніх часоў і да сённяшняга дня.

3. Ступень навізны вывадаў, атрыманых у дысертацыі, і палажэнняў, што вынесены на абарону.

Атрыманыя ў дысертацыі Буйко Ц.С. вывады і вынесеныя на абарону палажэнні з'яўляюцца, бяспрэчна, новымі і фактычна сведчаць аб рашэнні важнай праблемы ў беларускім і славянскім мовазнаўстве – вызначэнні этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі беларускай і польскай моў на агульнаславянскім фоне ў лінгвістычным і пазалінгвістычным аспектах. Гэта пацвярджаецца перш за ўсё арыгінальнасцю і навізной пастаўленай у даследаванні навуковай мэты і комплекснасцю канкрэтных задач, якія вырашаліся ў працэсе даследавання, а таксама важнасцю самога аб'екта даследавання, што вельмі істотна для аб'ектыўнай ацэнкі лінгвістычных і пазалінгвістычных фактараў фарміравання праславянскай базы этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі ў беларускай і польскай мовах.

Да адназначна новых мэтазгодна аднесці наступныя навукова значныя палажэнні і высновы аўтара дысертацыі.

1. Абгрунтаванне культурна-гістарычных перадумоў узнікнення лексічнага пласта дэндронаімаў у славянскім, балтаславянскім і індаеўрапейскім моўным арэале, асаблівасцей фарміравання славянскай дэндронаменклатуры, спосабаў і

сродкаў дэрывацыйнай сістэмы ў галіне дэндраніміі, анамасіялагічнага аспекту фарміравання дэндраніміі ў славянскіх мовах.

2. Вызначэнне ў межах этымалагічных гнёздаў дэрывацыйных сувязей і страчаных генетычных суадносін паміж роднаснымі адзінкамі дэндралагічных пластоў лексікі, устанаўленне найбольш характэрных лексічна-семантычных і словаўтваральных працэсаў узнікнення дэндралагічнай лексікі ў беларускай і польскай мовах, вылучэнне карэляцыі паміж словаўтваральным патэнцыялам дэндронімаў і колькасцю праславянскіх элементаў у складзе этымалагічнага гнязда.

3. Устанаўленне ў межах вызначаных агульных для беларускай і польскай моў этымалагічных гнёздаў поўнага корпуса дэндралагічнай лексікі, у тым ліку ўвядзенне ўпершыню ў навуковы зварот 177 рэканструкцый лексем (у тым ліку праславянскіх – 106, беларускіх – 43 і польскіх – 28), на базе апелятыўнай лексікі, утваральных або вытворных слоў, а таксама онімаў (на шырокім іншаславянскім фоне).

4. Вызначэнне і характарыстыка ў этымалагічных гнёздах дэндралагічнай лексікі беларускай і польскай моў агульных рыс (структурнай і семантычнай тоеснасці праславянскіх дэрыватаў, утварэння вялікай колькасці праславянскай лексікі з дапамогай складаных фармантаў, блізкасці семантыкі дэрыватаў у словаўтаваральных ланцужках), а таксама адрозненняў у агульнай колькасці лексем у гнёздах, у апорных дэрыватыўных асновах, у найбольш характэрных словаўтваральных мадэлях, у прадстаўленасці тэматычных груп лексікі.

Пералічэнне станоўчых навукова значных вынікаў дысертацыі Буйко Ц.С. можна працягваць, але адзначанага цалкам дастаткова, каб ахарактарызаваць яе як актуальнае і арыгінальнае навуковае даследаванне, асноўныя вывады якога і вынесены на абарону палажэнні з'яўляюцца новымі і маюць важнае значэнне як для беларускага і славянскага мовазнаўства, так і для развіцця этымалогіі як самастойнага раздзела лінгвістыкі ў дачыненні да выкарыстання этымалагічных гнёздаў.

4. Абгрунтаванасць і верагоднасць высноў і сфармуляваных у дысертацыі рэкамендацый.

Абгрунтаванасць і верагоднасць высноў і рэкамендацый забяспечваецца перш за ўсё дастатковай паўнотой і надзейнасцю факталагічнай базы даследавання. У дысертацыі даследаваны ў межах этымалагічных гнёздаў прэзентатыўны корпус дэндралагічнай лексікі беларускай і польскай моў (на

шырокім моўным фоне) агульным аб'ёмам 839 адзінак, якія былі вылучаны з розных лексікаграфічных крыніц (тлумачальных, дыялектных, гістарычных, анамастычных слоўнікаў беларускай, польскай і іншых славянскіх моў, а таксама этымалагічных слоўнікаў славянскіх і асобных індаеўрапейскіх моў, у тым ліку праіндаеўрапейскай мовы).

Аналіз і інтэрпрэтацыя фактычнага матэрыялу паслядоўна ажыццёўлены на базе самастойна распрацаванага аўтарам дысертацыі комплекснага падыходу, які грунтуецца на абагульненні і развіцці існуючых метадык і асобных прыёмаў айчынных і замежных вучоных – спецыялістаў у галіне беларускага, польскага, славянскага і параўнальна-гістарычнага мовазнаўства.

Тэарэтычнай базай, якая забяспечвае высокую ступень абгрунтаванасці і верагоднасці высноў з'яўляецца ўнушальны спіс выкарыстанай навуковай літаратуры па праблеме даследавання (усяго 485 пазіцый, у тым ліку больш за 200 прац на замежных мовах, за выключэннем рускай і ўкраінскай).

5. Навуковая, практычная, эканамічная і сацыяльная значнасць вынікаў дысертацыі з указаннем рэкамендацый па іх выкарыстанні.

Навуковая значнасць дысертацыі Буйко Ц.С. заключаецца перш за ўсё ў даследаванні асаблівасцей фарміравання (у межах этымалагічных гнёздаў) дэндралагічнай лексікі беларускай і польскай моў на агульнаславянскім фоне. Аўтарам дысертацыі дакладна акрэслены асноўныя праблемы даследавання індаеўрапейскай і славянскай дэндранаменклатуры; выяўлены крыніцы, шляхі і спосабы ўтварэння славянскіх назваў дрэў; сфарміраваны корпус этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі беларускай і польскай моў, ахарактарызаваны яе колькасныя паказчыкі і зроблена яе тэматычная класіфікацыя; прапанаваны новыя рэканструкцыі дэндралагічнай лексікі ў межах этымалагічных гнёздаў; вызначаны агульныя і адрозныя рысы фарміравання праславянізмаў у этымалагічных гнёздах дэндралагічнай лексікі беларускай і польскай моў.

Дысертацыя Буйко Ц.С. з'яўляецца першым комплексным даследаваннем корпуса беларускіх і польскіх дэндралагічных лексем, у якім паслядоўна даюцца іх словаўтваральныя і семантычныя характарыстыкі ў межах этымалагічных гнёздаў, а таксама прапануюцца іх новыя рэканструкцыі.

Практычная значнасць дысертацыйнага даследавання Буйко Ц.С. таксама відавочная і бясспрэчная. Навуковыя вывады, тэарэтычныя абагульненні і даследаваны фактычны матэрыял знойдуць выкарыстанне пры дыяхронным і сінхронным вывучэнні лексікі беларускай і польскай моў, а таксама ў галіне

лексікаграфіі пры стварэнні этымалагічных слоўнікаў беларускай і польскай моў (асабліва гнездавога тыпу).

Матэрыялы дысертацыі могуць быць выкарыстаны ў сферы вышэйшай адукацыі пры выкладанні гісторыі беларускай мовы, гісторыі польскай мовы, спецкурсаў па лексікалогіі славянскіх моў, этымалогіі, параўнальна-гістарычным мовазнаўстве, этналінгвістыцы, пры напісанні курсавых і дыпломных работ, магістарскіх дысертацый, пры падрыхтоўцы кваліфікацыйных даследаванняў.

Адзначанае пацвярджае і эканамічную значнасць дысертацыйнай працы Буйко Ц.С., паколькі яе матэрыялы накіраваны на забеспячэнне патрэб сучаснай адукацыйнай практыкі ў Рэспубліцы Беларусь і могуць садзейнічаць аптымізацыі грашовых выдаткаў пры падрыхтоўцы, выданні і выкарыстанні падручнікаў, вучэбных дапаможнікаў, этымалагічных слоўнікаў.

Нарэшце, дысертацыйнае даследаванне Буйко Ц.С. мае таксама сацыяльна-культурную значнасць і садзейнічае павышэнню прэстыжу беларускай мовы як самастойнай славянскай мовы і дзяржаўнай мовы нашай краіны. Дысертацыя Буйко Ц.С. пераканаўча паказвае, што лексічная падсістэма беларускай мовы, з аднаго боку, развівалася ў адпаведнасці з тэндэнцыямі гістарычнага развіцця суседніх славянскіх моў, а з другога боку, характарызуецца адметнасцю ў сферы дэрывацыйных і намінацыйных працэсаў, што сведчыць аб самадастатковасці фарміравання і выкарыстання яе лексічных моўных сродкаў, неабходных для паспяховага функцыянавання нацыянальнай мовы беларускага народа.

6. Апублікаванасць вынікаў дысертацыі ў навуковым друку.

Асноўныя палажэнні дысертацыйнага даследавання Буйко Ц.С. знайшлі дастаткова поўнае адлюстраванне ў 13 навуковых публікацыях, у тым ліку 6 артыкулах у рэцэнзаваных выданнях (у тым ліку 1 замежным), якія адпавядаюць п. 18 “Палажэння аб прысуджэнні вучоных ступеняў і прысваенні вучоных званняў у Рэспубліцы Беларусь”.

Неабходна адзначыць і блізкую да мінімуму, але дастатковую апрабачыю вынікаў дысертацыйнага даследавання на 4 навуковых мерапрыемствах (з якіх 3 міжнародных).

7. Адпаведнасць афармлення дысертацыі патрабаванням ВАК.

Афармленне дысертацыі і аўтарэферата адпавядае патрабаванням ВАК Рэспублікі Беларусь, якія змяшчаюцца ў пп. 24–26 “Палажэння аб прысуджэнні вучоных ступеняў і прысваенні вучоных званняў у Рэспубліцы Беларусь”. У

тэкстах дысертацыі і аўтарэферата выкарыстаны навуковы стыль у асноўным з правільным і дарэчным прымяненнем метамовай сучаснага беларускага і славянскага мовазнаўства.

8. Адпаведнасць навуковай кваліфікацыі саіскальніка вучонай ступені, на якую ён прэтэндуе.

Змест і навукова-тэарэтычны ўзровень дысертацыйнага даследавання, навуковая значнасць, абгрунтаванасць і безумоўная верагоднасць атрыманых вынікаў сведчаць аб тым, што навуковая кваліфікацыя Буйко Цімура Сяргеевіча адпавядае патрабаванням, што прад'яўляюцца да саіскальніка вучонай ступені кандыдата філалагічных навук па спецыяльнасцях 10.02.01 – беларуская мова, 10.02.03 – славянскія мовы.

Заўвагі.

Верагоднасць і абгрунтаванасць асноўных палажэнняў і высноў дысертацыі Буйко Ц.С. не выклікаюць сумненняў. Навуковая навізна працы, яе практычная і сацыяльна-культурная значнасць з'яўляюцца бяспрэчнымі. Карэктнасць і аб'ектыўнасць фактычнага матэрыялу, навуковы ўзровень і паўната яго інтэрпрэтацыі з'яўляюцца дастаткова высокімі. Таму выказаныя ніжэй заўвагі і пытанні не столькі сведчаць аб недахопах дысертацыі, колькі з'яўляюцца разважанымі дыскусійнага характару адносна асобных палажэнняў гэтай цікавай і змястоўнай даследчыцкай працы, ці датычацца інтэрпрэтацыі асобных моўных фактаў і тэрмінаў.

1. Так, у назве дысертацыі ўвага акцэнтуюцца на “параўнальна-гістарычны аспект” аналізу “этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі ў беларускай і польскай мовах на агульнаславянскім фоне”, аднак у фармулёўках ні мэты, ні задач, ні аб'екта, ні прадмета даследавання, ні палажэнняў, якія выносяцца на абарону, нічога не гаворыцца пра такі аспект і не ўжываецца адпаведны тэрмін. Толькі пры вызначэнні метадаў даследавання аўтар дысертацыі згадвае, што “ў рамках комплекснага падыходу былі прыменены параўнальна-гістарычны метады” (стар. 13), а ў яго межах “быў ужыты прыём устанаўлення генетычнай тоеснасці” (стар. 14).

Як вядома, менавіта параўнальна-гістарычны метады даў у свой час дакладны інструментарый для аб'ектыўнага лінгвістычнага этымалагічнага аналізу, аднак этымалогія не з'яўляецца часткай параўнальна-гістарычнага

мовазнаўства, а развіваецца як самастойны раздзел лінгвістыкі. У гэтай сувязі патрабуюцца дадатковыя тлумачэнні ад аўтара дысертацыі наконт таго, што менавіта ён разумее пад “параўнальна-гістарычным аспектам” і якую менавіта ролю (канцэптуальную ці толькі метадалагічную) адыгрывае названы аспект у дысертацыйным даследаванні?

2. У першым палажэнні, якое выносіцца на абарону, сцвярджаецца, што “фларыстычныя аргументы на сённяшні дзень амаль страцілі сваю актуальнасць”, таму “альтэрнатыўным доказам спрадвечнасці назваў дрэў з’яўляецца аналіз вытворных ад іх гнездавых структур” (стар. 15). Аднак ніякіх дакладных аргументаў наконт значнасці звароту да аналізу вытворных ад дэндронімаў гнездавых структур у першай главе дысертацыі, на падставе абагульнення зместу якой сфармулявана першае палажэнне, не прыводзіцца.

Разам з тым у заключэнні аўтар дысертацыі піша, што “даследаванне этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі, праведзенае на матэрыяле беларускай і польскай моў, паказвае, што прыналежнасць дэндронімаў да праіндаеўрапейскай, балтаславянскай ці праславянскай лексічнай спадчыны карэліруе з аб’ёмам этымалагічных гнёздаў, вытворных ад гэтых дэндронімаў” (стар. 112). Гэты вывад не вынікае са зместу першай главы.

У гэтай сувязі ўзнікае пытанне, якія канкрэтныя аргументы на карысць звароту да аналізу менавіта этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі пры вызначэнні паходжання дэндронімаў можа прывесці аўтар дысертацыі? І насколькі карэктна толькі на падставе вызначэння аб’ёмаў этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі рабіць вывад аб прыналежнасці пэўных дэндронімаў да ўласнапраславянскай, балтаславянскай ці ўвогуле да індаеўрапейскай лексічнай спадчыны?

3. Аўтар дысертацыі цалкам слухна заўважае, што “неабходна падрабязна разгледзець генезіс праславянскай дэндраніміі і шляхі яе ўтварэння” (стар. 28), аднак адводзіць гэтаму ў дысертацыі зашмат месца. Будова дысертацыі паводле аб’ёму глаў не зусім карэліруе са зместам і значнасцю вывадаў даследавання і палажэнняў, якія выносяцца на абарону.

Так, аб’ём першай і другой глаў перавышае аб’ём трэцяй главы ў дысертацыі, у той час як менавіта па выніках матэрыялу, які выкладзены ў трэцяй главе, атрыманы найбольш значныя вынікі даследавання і сфармуляваны тры найбольш значныя палажэнні, якія выносяцца на абарону. Аднак вынікі

даследавання прадстаўлены ў трэцяй главе толькі аўтарскімі рэканструкцыямі. Разам з гэтым у дадатках да дысертацыі змяшчаецца шмат матэрыялу, які аўтар дысертацыі атрымаў самастойна падчас аналітычнага агляду рэканструкцый, прапанаваных іншымі этымолагамі, і на падставе якога ў тым ліку зроблены вывады, адлюстраваныя ў апошніх трох палажэннях, што выносяцца на абарону.

Узнікае пытанне, наколькі матэрыялы другой главы з'яўляюцца значнымі і неабходнымі для аналізу этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі? Якія менавіта вынікі самастойна атрымаў аўтар дысертацыі ў межах матэрыялаў, адлюстраваных у другой главе і абагульненых у другім палажэнні, якое выносіцца на абарону?

4. Наступныя заўвагі датычаць асобных аўтарскіх рэканструкцый і тых прыёмаў, на падставе якіх яны распрацоўваліся. Для прыкладу можна ўзяць пяць новых праславянскіх рэканструкцый, якія прапануюцца аўтарам дысертацыі, у этымалагічным гняздзе з вяршыняй **lip-*, а менавіта: 1) ***lip-en-ьk-a*; 2) ***lip-ён-ьk-a* (*//**lip'-an-ьk-a*); 3) ***lip-in-ьk-a*; 4) ***lip-ov-ьn'-a*; 5) ***lip-ьn-ic-a* (стар. 98–99).

Так, сумненні ў аб'ектыўнасці і мэтазгоднасці вылучэння выклікаюць дзве з пяці прапанаваных праславянскіх рэканструкцый. Дэмінутыў *lip-en-ьk-a* больш верагодна ўзнік адносна нядаўна асобна ў беларускай, польскай і рускай мовах паводле даволі прадуктыўнай у іх словаўтваральнай мадэлі, а чэшскае *lipenka* мае зусім іншую матываванасць і іншы фармант.

Недастаткова абгрунтаваным выглядае і субстантыў *lip-ov-ьn'-a*, які таксама больш верагодна ўзнік адносна нядаўна ў рускай мове – *липовня* (адкуль запазычаны ў беларускую або, што значна больш верагодна, утвораны па адпаведнай мадэлі, паколькі мікратапонім *Ліпаўня* зафіксаваны толькі ў канцы ХХ ст. на самым ўсходзе Магілёўскай вобласці). Параўн. таксама не адзначанае ў дысертацыі *липоване* (назва рускіх перасяленцаў-старавераў, першая фіксацыя якой датуецца ХVII ст.).

Дарэчы, аўтар дысертацыі не адзначае ў этымалагічным гняздзе з вяршыняй **berz-* субстантыў *березовня* (аналагічны *липовня*), зафіксаваны ў тлумачальным слоўніку рускай мовы У.І. Даля з паметай “архаічнае” з значэнні “урочище, поростающее лѣсною порослью” (1863. Т. 1. С. 66), і, адпаведна, не робіць рэканструкцыю **berz-ov-ьn'-a*.

5. Рэканструкцыя праславянскай лексікі толькі на падставе адзінкавых дэндралагічных лексем, зафіксаваных у беларускай ці ў польскай мове, без аналагаў у іншых славянскіх мовах (што даволі часта сустракаецца ў дысертацыі) выглядае недастаткова аб'ектыўнай (як было паказана вышэй), або ўвогуле беспадстаўнай. Напрыклад, ***ops-in-ъ(jь)* з апорай на бел. гелонім *Асінае Балота* (балота, вакол якога “расло шмат асін”) (стар. 71), дзе *асінае* хутчэй ад *асінавае*; ***ops-ov-ik-ъ* з апорай на бел. *асавік (асовік)* ‘падасінавік’ і польск. *osowik* ‘від грыба’ (стар. 71), дзе наяўнасць варыянта *асовік* у беларускай мове яскрава сведчыць аб яго запазычанні з польскай мовы; ***ops-ov-in-a* з апорай на бел. *Асавіна* ‘ўрочышча ў Быхаўскім р-не, палянка ў Докшыцкім р-не, вёска ва Ушацкім р-не’, *Асавіно* ‘пасёлак у Гомельскім р-не’, *Асавіны* ‘вёска ў Кіраўскім р-не’, *Асавіна* ‘рака ў Докшыцкім р-не’ (стар. 72), дзе вельмі і вельмі цяжка аргументаваць такую рэканструкцыю (што добра ўсведамляе і аўтар дысертацыі, паколькі адразу падае і іншую, больш верагодную рэканструкцыю, якая не мае ніякага дачынення да дэндраніміі) і г.д.

У гэтай сувязі складаецца ўражанне, што пэўныя рэканструкцыі робяцца толькі як самамэта аўтара дысертацыі аднавіць як мага больш “праславянскіх адзінак” у межах этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі беларускай і польскай моў. Наколькі гэта патрэбна, меркаваць аўтару дысертацыі. Аднак патрабуецца патлумачыць, ці варта ствараць недастаткова абгрунтаваныя этымалагізацыі, якімі і так абцяжараны этымалагічныя слоўнікі? Можа лепш было б абмежавацца меншай колькасцю этымалагічных тлумачэнняў, але больш засяродзіць увагу на іх дакладнасці і верыфікаванасці?

Прыведеныя заўвагі і пытанні, як можна бачыць, маюць дыскусійны і прыватны характар і не ўплываюць на агульную станоўчую ацэнку дысертацыі Буйко Ц.С.

Заклучэнне.

Лічу, што дысертацыя Буйко Цімура Сяргеевіча “Этымалагічныя гнёзды дэндралагічнай лексікі ў беларускай і польскай мовах на агульнаславянскім фоне: параўнальна-гістарычны аспект” з’яўляецца самастойным даследаваннем, у якім на дастаткова высокім навуковым узроўні вырашаецца актуальная для беларускага і славянскага мовазнаўства праблема, звязаная з вызначэннем этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі беларускай і польскай моў на агульнаславянскім фоне ў лінгвістычным і пазалінгвістычным аспектах;

акрэслены асноўныя праблемы вывучэння славянскай і індаеўрапейскай дэндралагічнай наменклатуры; выяўлены крыніцы, шляхі і спосабы ўтварэння славянскіх назваў дрэў; сфарміраваны корпус дэндралагічнай лексікі ў межах этымалагічных гнёздаў, вызначаны яе колькасныя характарыстыкі і асноўныя тэматычныя класы; прапанаваны новыя рэканструкцыі ў этымалагічных гнёздах дэндралагічнай лексікі; устаноўлены агульнасць і адрозненні ў словаўтваральных працэсах і прадстаўленасці праславянскіх элементаў у этымалагічных гнёздах дэндралагічнай лексікі беларускай і польскай моў (на шырокім моўным фоне).

Праца выканана на арыгінальным фактычным матэрыяле з прымяненнем метадаў, адэкватных мэце і задачам даследавання. Атрыманыя ў дысертацыі вынікі з’яўляюцца новымі і абгрунтаванымі, маюць навуковае, практычнае, эканамічнае і сацыяльна-культурнае значэнне. Заключныя вывады і палажэнні, што выносяцца на абарону, у дастатковай ступені пацвярджаюцца даследаваным фактычным матэрыялам і з неабходнай паўнатай раскрыты ў тэксце дысертацыі і аўтарэфераце, адлюстраваны ў навуковых публікацыях аўтара.

У адпаведнасці з пп. 20 і 21 “Палажэння аб прысуджэнні вучоных ступеней і прысваенні вучоных званняў ВАК Беларусі” рэкамендуецца прысудзіць Буйко Цімуру Сяргеевічу вучоную ступень кандыдата філалагічных навук па спецыяльнасцях 10.02.01 – беларуская мова, 10.02.03 – славянскія мовы за:

– абгрунтаванне асаблівасцей фарміравання славянскай дэндраніміі, спосабаў і сродкаў дэрывацыйнай сістэмы ў галіне дэндраніміі, анамасіялагічнага аспекту фарміравання дэндраніміі ў славянскіх мовах, значнасці звароту да аналізу вытворных ад назваў дрэў лексем, комплекснага падыходу да выяўлення паходжання лексем і рэканструкцыі праформ у межах этымалагічных гнёздаў дэндралагічнай лексікі беларускай і польскай моў;

– вызначэнне ў межах этымалагічных гнёздаў дэрывацыйных сувязей і страчаных генетычных суадносін паміж роднаснымі адзінкамі дэндралагічных пластоў лексікі, вылучэнне карэляцыі паміж словаўтваральным патэнцыялам дэндронімаў і колькасцю праславянскіх элементаў у складзе этымалагічнага гнязда, устанаўленне найбольш характэрных лексічна-семантычных і словаўтваральных працэсаў пры ўтварэнні дэндралагічнай лексікі ў беларускай і польскай мовах;

– устанаўленне ў межах вызначаных агульных для беларускай і польскай моў этымалагічных гнёздаў поўнага корпуса дэндралагічнай лексікі, у тым ліку ўвядзенне ўпершыню ў навуковы зварот 177 рэканструкцый лексем (у тым ліку праславянскіх – 106, беларускіх – 43 і польскіх – 28), на базе апелятыўнай лексікі,

утваральных або вытворных слоў, а таксама онімаў (на шырокім іншаславянскім фоне).

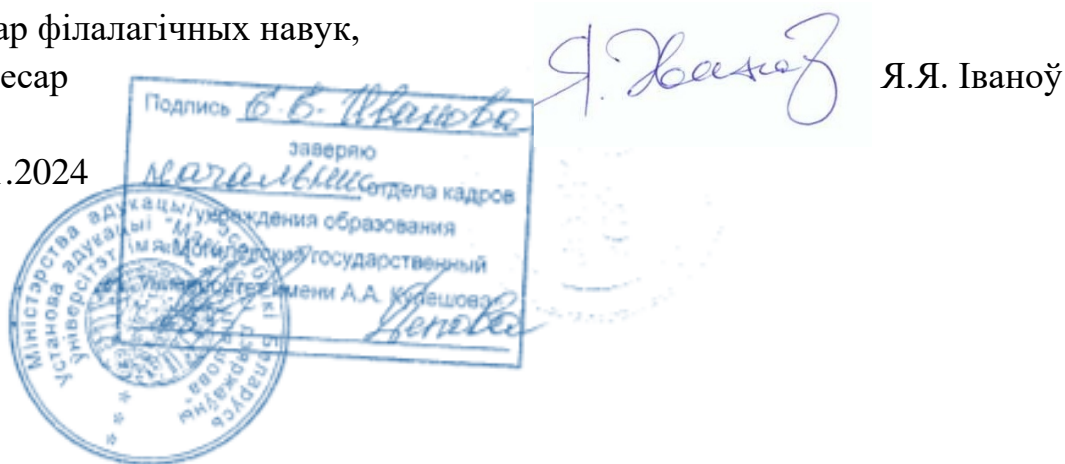
– вызначэнне ў этымалагічных гнёздах дэндралагічнай лексікі беларускай і польскай моў шэрага агульных рыс у структурнай і семантычнай тоеснасці праславянскіх дэрыватаў, утварэнні вялікай колькасці праславянскай лексікі з дапамогай складаных фармантаў, семантычнай блізкасці дэрыватаў у словаўтваральных ланцужках, а таксама шэрага адрозненняў у агульнай колькасці лексем у гнёздах, у апорных дэрыватыўных асновах, у найбольш характэрных словаўтваральных мадэлях, у якаснай і колькаснай прадстаўленасці тэматычных груп лексікі,

што ў сукупнасці вырашае важную для сучаснага беларускага і славянскага мовазнаўства навуковую праблему і ўдакладняе ўяўленні пра фарміраванне корпуса дэндралагічнай лексікі і яе праславянскай асновы ў беларускай і польскай мовах, мае выключнае важнае значэнне для ацэнкі самадастатковасці і адметнасці лексічнай падсістэмы беларускай мовы ў плане дэрывацыйных і намінацыйных працэсаў на фоне гістарычна дэтэрмінаванага ўплыву польскай мовы, для паспяховага функцыянавання беларускай мовы як нацыянальнай мовы беларускага народа ў гістарычнай перспектыве і па сённяшні дзень.

Афіцыйны апанент –

доктар філалагічных навук,
прафесар

12.01.2024

Я.Я. Іваноў